

थाहा नगरपालिका

स्थानीय राजपत्र

खण्ड: २०७७

संख्या: ०६

मिति: २०७७/०३/०७

भाग-२

थाहा नगरपालिका

थाहा नगरपालिका क्षेत्रभित्रको बाँभो जग्गा व्यवस्थापन गर्ने सम्बन्धी कार्यविधि, २०७७

प्रस्तावना :

स्थानीय तहको भूमिको लगत व्यवस्थापन, संरक्षण र दिगो उपयोगको माध्यमबाट उत्पादकत्व बढाइ खाद्यान्नमा आत्मनिर्भर बनाउन, भूमिहीन तथा साना किसानको भूमिमा पहुँच र भू:स्वामित्व सुनिश्चित गर्न र सबै नागरिकका लागि खाद्य सुरक्षा, सुरक्षित बसोबासको व्यवस्था गर्न आवश्यक भएकाले, नेपालको संविधानको धारा २२६ को उपधारा (१) बाट प्रत्याभूत स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११ को उपदफा (२) को खण्ड (ढ), उपदफा (४) बमोजिम थाहा नगरपालिकाले यो कार्यविधि बनाएको छ ।

प्रारम्भिक १.

संक्षिप्त नाम, प्रारम्भ र विस्तार : (१) यस ऐनको नाम “थाहा नगरपालिका क्षेत्रभित्रको बाँभो जग्गा व्यवस्थापन गर्ने सम्बन्धी कार्यविधि, २०७७” रहेको छ ।

(२) यो कार्यविधि स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशन भएको दिनबाट प्रारम्भ हुनेछ ।

(३) यो कार्यविधि थाहा नगरपालिकाका क्षेत्रभित्र मात्र लागु हुनेछ ।

२. परिभाषा :

विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा:-

- (क) “सभा” भन्नाले थाहा नगरपालिकाको नगर सभा सम्झनुपर्छ ।
- (ख) “नगरपालिका” भन्नाले थाहा नगरपालिका सम्झनुपर्छ ।
- (ग) “प्रमुख” भन्नाले थाहा नगरपालिकाको नगर प्रमुख सम्झनुपर्छ ।
- (घ) “उपप्रमुख” भन्नाले थाहा नगरपालिकाको उपप्रमुख सम्झनुपर्छ ।
- (ङ) “प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत” भन्नाले थाहा नगरपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत सम्झनुपर्छ ।
- (च) “कार्यपालिका” भन्नाले थाहा नगरपालिकाको कार्यपालिका सम्झनुपर्छ ।
- (छ) “न्यायीक समिति” भन्नाले थाहा नगरपालिकाको न्यायीक समिति सम्झनुपर्छ ।
- (ज) “वडा कार्यालय” भन्नाले थाहा नगरपालिका अन्तर्गतको वडा कार्यालयलाई सम्झनुपर्छ ।
- (झ) “वडा अध्यक्ष” भन्नाले थाहा नगरपालिका अन्तर्गत वडाको वडा अध्यक्षलाई सम्झनुपर्छ ।
- (ञ) “तोकिएको” वा “तोकिए बमोजिम” भन्नाले यस कार्यविधिमा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनुपर्छ ।
- (ट) “कृषि विकास शाखा” भन्नाले थाहा नगरपालिकाको कृषि सम्बन्धी कार्य सम्पादन गर्नको लागि संगठन संरचना अर्न्तगतको विषयगत शाखा सम्झनुपर्दछ ।
- (ठ) “प्राविधिक” भन्नाले थाहा नगरपालिका वा नगरपालिका अन्तर्गत रहेको वडाहरूमा कृषि विकास/पशु सेवा सम्बन्धी काम गर्नका लागि नियुक्त भएका स्थायी, वा करार कर्मचारी सम्झनुपर्दछ ।
- (ड) “सूचना, अभिलेख व्यवस्थापन तथा प्रकाशन शाखा” भन्नाले थाहा नगरपालिकाको संगठन संरचना अर्न्तगतको तोकिएको शाखा सम्झनुपर्दछ ।
- (ढ) “भूमिहिन” भन्नाले आफ्नो वा आफ्नो हक लाग्ने व्यक्तिको नाममा नेपाल राज्यभर कुनै दर्ता जग्गा वा घर नभएको, जग्गा धनी पुर्जा भए पनि जग्गा उपयोगमा आउन सक्ने अवस्था नभएको र जग्गा जोड्ने कुनै हैसियत नभई दैनिक श्रममा आधारित काम गरी गुजारा गरिरहेको व्यक्ति वा परिवार सम्झनुपर्छ ।
- (ण) “कृषक” भन्नाले आफू वा आफ्नो परिवारका सदस्यले आफ्नो वा अरूको जमिनमा खेती गर्ने वा पशुपालन गर्ने परिवारको मूली वा उसको श्रीमान् वा श्रीमती सम्झनुपर्छ ।
- (त) “साना किसान” भन्नाले आफ्नो नाममा दर्ता कायम भएको वा आफ्नो हक अधिकार लाग्ने व्यक्तिको नाममा बढिमा ५ रोपनी वा सो भन्दा जग्गा कम रहेको कृषक सम्झनु पर्दछ ।

२. मापदण्ड:

थाहा नगरपालिका क्षेत्रमा रहेका बाँझो जग्गामा खेती गर्नको लागि यस कार्यविधिले तोकेको मापदण्ड पूरा गरेकाहरूलाई नगरपालिकाबाट जग्गा सम्झौताको लागि योग्य मानिनेछ:

(१) थाहा नगरपालिका क्षेत्रभित्र रही भूमिहिन भएको प्रमाणित हुने प्रमाणसहित दफा ६ बमोजिमको समितिले निर्णय गरी सिफारिस गरेको हुनुपर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कुनै पनि व्यक्ति वा परिवार नपाइएमा दफा ६ बमोजिम तोकिएको वडा समितिबाट निर्णय भई आएको आपसमा समूह बनाइ वा नबनाई थाहा नगरपालिकामा दर्ता भई व्यावसायिक रूपमा खेती गर्ने वा गाई भैँसी, बाख्रा, बङ्गुर वा घरमा पालन गर्ने चौपाया, माछा, मौरी र प्रचलित कानूनबमोजिम जग्गा अनुकूल पालन गर्न मिल्ने अन्य घरायसी वा व्यावसायिक रूपमा पालन गर्ने कृषकको समूह वा कृषक (साना किसान) ले वडा कार्यालयमा निवेदन पेश गरेमा सो उपर दफा ५ बमोजिमको कार्यान्वयन समितिबाट निर्णय गर्नुपर्नेछ ।

३. योजना तथा अभिलेख

योजना : (१) थाहा नगरपालिकाले भूमिहिन वा यस कार्यविधिले तोकेको व्यक्ति तथा परिवारलाई बाँभो जग्गामा खेती गर्नको लागि दफा ६ बमोजिमको वडा समितिबाट सिफारिस सहित बाँभो रहेको जग्गाको लगत संकलन गरिनेछ । लगत संकलनको सूचना स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशन गर्नुपर्नेछ । सोको सूचना प्रत्येक वडाको वडा कार्यालय र नगरपालिकाको कार्यालयमा समेत प्रकाशन गर्नुपर्नेछ र स्थानीयको जानकारीका लागि सञ्चार माध्यमबाट समेत प्रचार/प्रसार गर्न सकिनेछ ।

(२) यस कार्यविधि बमोजिम लगत संकलन भएको बाँभो जग्गाको धनीसंग दफा ६ बमोजिमको समितिले कम्तिमा दुईवर्ष नगरपालिकालाई उपलब्ध गराउने सहमतीसहित अनुसूची-२ बमोजिमको सम्भौता गरी थाहा नगरपालिकामा पठाउनु पर्नेछ ।

(३) प्रत्येक वडाबाट प्राप्त जग्गाको लगत कार्यपालिकाबाट स्वीकृत गरी प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत मार्फत कृषि विकास शाखालाई आवश्यक कार्यान्वयनको लागि पठाउनु पर्नेछ । र, सो को अभिलेख थाहा नगरपालिका सूचना, अभिलेख व्यवस्थापन तथा प्रकाशन शाखामा समेत उपलब्ध गराई विवरण अद्यावधिक गरी अभिलेख व्यवस्थापन गरी सार्वजनिक गर्नुपर्नेछ ।

(४) नगरपालिकाले तोकेको र यस कार्यविधिको दफा २ को उपदफा १ र २ बमोजिमको मापदण्ड पुगेका व्यक्ति तथा परिवारलाई अनुसूची-३ बमोजिम सम्भौता गरी जग्गा अनुकूल पालन गर्न मिल्ने अन्य घरायसी वा व्यावसायिक रूपमा पालन गर्ने कृषकको समूह वा व्यक्ति (साना किसान) का लागि उपलब्ध गराइने छ ।

४. सम्पत्ती कर : (१) दफा ३ बमोजिम बाँभो जग्गा जग्गाधनीले सम्भौता गरी नगरपालिकालाई हस्तान्तरण गरेपछि उक्त चालु आर्थिक वर्षबाट नगरपालिकाले असुल गर्ने सो जग्गाको सम्पत्ती कर पालिकाले नै तिरिदिने व्यवस्था गर्ने छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको जग्गा अंशबन्डा गर्दा, जग्गा रोक्का राख्दा वा कुनै पनि कारणले जग्गाको अभिलेखको विवरण परिवर्तन गर्नुपर्दा वा मालपोत वा सम्पत्ति कर बुझाउने समयमा अद्यावधिक गराउनको लागि जग्गा धनीले जानकारी गराउनुपर्नेछ ।

५. नगर कार्यान्वयन समिति: (१) थाहा नगरपालिका क्षेत्रभित्रको बाँभो जग्गा व्यवस्थापन गर्ने सम्बन्धी कार्यविधि, २०७७ कार्यान्वयन तथा सहयोगका लागि देहाय बमोजिमको एक कार्यान्वयन समिति हुनेछ:-

- (क) थाहा नगरपालिकाको प्रमुख : अध्यक्ष (एक)
(ख) थाहा नगरपालिकाको उपप्रमुख : सदस्य (एक)
(ग) स्थानीय तहको आर्थिक विकास संयोजक : सदस्य (एक)
(घ) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत : सदस्य (एक)
(ङ) कार्यपालिकाले मनोनित गरेको महिला २ : सदस्य (दुई)
(ड) कृषि/पशु शाखा प्रमुख : सदस्य सचिव (एक)

६. वडास्तरीय सिफारिस समिति: (१) थाहा नगरपालिका क्षेत्रभित्रको बाँभो जग्गा व्यवस्थापन गर्ने सम्बन्धी कार्यविधि, २०७७ कार्यान्वयन तथा सहयोगका लागि वडास्तरमा देहाय बमोजिमको सिफारिस तथा वडा समन्वय समिति हुनेछ:-

- क) वडा अध्यक्ष : अध्यक्ष (एक)
(ख) वडा सदस्य सबै : सदस्य (चार)
(ग) वडामा कृषि विकास/पशु सेवा सम्बन्धी कर्मचारी भएमा सो कर्मचारी नभएको खण्डमा नगरपालिका कृषि विकास वा पशु सेवा शाखाले तोकेको प्राविधिक कर्मचारी : सदस्य (एक)
(घ) वडास्तरीय सिफारिस तथा समन्वय समितिले आवश्यक ठानेमा राष्ट्रिय मान्यता प्राप्त भई सो वडामा रहेका राजनीतिकदलको वडा अध्यक्ष वा सभापतिबाट मनोनित गरेको व्यक्ति : सदस्य
(ड) वडा सचिव : सदस्य सचिव (एक)

उपयोग तथा संरक्षण

७. खेतीयोग्य जमिन बाँभो रहन नदिने : (१) दफा ६ बमोजिमको समितिबाट निर्णय भई आएमा सम्बन्धीत वडामा रहेको ऐलानी/सार्वजनिक जग्गालाई समेत यस कार्यविधिको मर्म अनुसार संरक्षणसहित उपयोगमा ल्याइनेछ ।

(२) थाहा नगरपालिकाले दफा २ बमोजिम कार्यक्रम सञ्चालन गर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिमको कार्यक्रममा आफैँ खेती गर्न नसक्ने व्यक्तिबाट त्यस्तो जग्गा बाँभै रहने अवस्थामा दफा ३ बमोजिम आवश्यक व्यवस्था गर्न सकिनेछ ।

(४) दफा ३ को उपदफा ४ बमोजिम जग्गा लिएका भूमिहिन तथा साना किसानलाई नगरपालिका वा वडाको तर्फबाट कृषि प्राविधिकको सहयोग, जग्गाको प्रकार अनुसारको सिँचाई तथा अन्य सुविधाका लागि नगरपालिका आफैँ, प्रदेश

सरकार वा संघीय सरकारसँगको समन्वयमा कृषि यन्त्र, बिऊ बिजन, मल, कृषि सीप सम्बन्धी तालिम प्रदान गर्दा प्राथमिकता दिइनेछ ।

(४) दफा ३ को उपदफा ४ बमोजिम जग्गा लिएका कृषकलाई आयआर्जनमा वृद्धि गराउनका लागि कृषिमा आधारित वा अन्य किसिमका स्वरोजगार मुलक तालिम प्रदान गर्न साना तथा लघु उद्यम गर्नका लागि चालुकोष संचालन संचालन कार्यविधि, २०७६ बमोजिमको सेवा प्रदान गर्नको लागि दफा ६ बमोजिमको समितिबाट सिफारिस भई आएमा प्राथमिकतामा राखी सहयोग उपलब्ध गराइनेछ ।

(५) दफा ३ को ४ बमोजिमका भूमिहिन तथा साना किसानलाई नगरपालिका वा वडामा रहेका कृषि प्राविधिकको परिचालन गरी 'कृषक समूह गठन तथा परिचालन कार्यविधि बमोजिम कृषक समूह, कृषि सहकारीमा आवद्ध गराउन प्रोत्साहन गरिनेछ ।

८. कानून विपरीत जग्गा उपयोग गर्न नपाइने : (१) कार्यविधिको दफा ३ (३) बमोजिम कार्यपालिकाबाट स्वीकृत जग्गा दफा ३ (४) मा तोकिएको कृषकले अन्य दोस्रो पक्षलाई भाडामा दिन वा अन्य कुनै रूपले निजी बनाउने नियतले कुनै गतिविधि गर्न पाइने छैन ।

(२) (१) मा उल्लेखित कार्य गरेको सम्बन्धमा दफा ६ बमोजिमको समितिबाट निर्णय भई आएमा सोही निर्णय मितिबाटै सम्भौता भंग भएको मानिनेछ ।

(३) दफा ३ (४) मा तोकिएको कृषकले सरकारी, सार्वजनिक वा ऐलानी जग्गा मिचेको, आफ्नो जग्गामा घुसाएको वा अतिक्रमण गरेको दफा ६ बमोजिमको समितिले निर्णय सहित गरेको सिफारिसको आधारमा प्रमाण जुटाई न्यायिक समितिले निर्णय गरिदिनुपर्नेछ ।

(४) यस कार्यविधिको दफा (१), (२) र (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएपनि कोही कसैले आफ्नो जग्गा बाँभो राखेको र नगरपालिकाले गरेको सर्वाजनिक सूचनाको वेवास्था गरी बसेको दफा ६ बमोजिमको समितिले निर्णय गरी नगरपालिकामा पेश गरेमा नगरपालिकाले उक्त जग्गा कम्तीमा २ वर्ष आफ्नो अधिकारमा लिई दफा ३ (४) मा तोकिएको भूमिहिन तथा साना किसानलाई उब्जाउका लागि सम्भौता गर्न सक्नेछ । त्यस्तो अवस्थामा दफा ४ (१) बमोजिम नगरपालिकाले जग्गाको सम्पत्ती कर भूत्तानी गर्न बाध्य हुने छैन ।

९. खेतीयोग्य जमिन संरक्षणका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने : आफ्नो क्षेत्रभित्रको जमिन संरक्षणका लागि नगरपालिकाले देहायका कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सक्नेछ : (१) जमिनको ऊर्वरता घटाउने रासायनिक मल वा विषादी प्रयोगलाई निरुत्साहित गरी कम्पोस्ट, प्राङ्गारिक मलको प्रयोग प्रोत्साहन गर्ने,

(२) जमिन कटान हुने क्षेत्रमा कटान तथा क्षयीकरण रोक्ने,

(३) ऊर्वरता बढाउनका लागि आवश्यक अन्य कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,

(४) खेतीयोग्य जमिन कृषि कार्यमा मात्र प्रयोगमा ल्याउने,

(५) कृषियोग्य जमिनको प्लटिङ तथा बस्ती विकासका कार्यक्रममा रोक लगाउने,

(६) अस्थायी घर टहरा बनाउन परेमा जग्गाधनीको सहमती लिनुपर्नेछ, जग्गाको रुख विरुवा काट्न मास्न पाइने छैन,

(७) तोकिए बमोजिमका अन्य संरक्षणात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

१०. कृषक, तथा भूमिहीनको विवरण तयार गर्ने : (१) नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रका भूमिहीन जग्गा कमाउन लिने, जग्गा कमाउन दिने, साना किसान र जग्गा धनीको वडागत विवरण तयार गरी प्रत्येक वडा कार्यालयमा दफा ६ बमोजिम गठन भएको समितिबाट निर्णय गरी सम्बन्धित वडाको र सबै वडाबाट सङ्कलित अभिलेख नगरपालिकामा पठाउनु पर्नेछ । उक्त अभिलेख नगरपालिकाको “सूचना, अभिलेख व्यवस्थापन तथा प्रकाशन शाखा” मा अद्यावधिक गराई सार्वजनिक गर्नुपर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको अभिलेखमा जग्गाको विवरण, परिवार सङ्ख्या, रोजगारीको अवस्थालगायत विवरण तोकिए बमोजिमको ढाँचामा समावेश गर्नुपर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको अभिलेख प्रत्येक १/१ वर्षमा अद्यावधिक गर्नुपर्नेछ ।

११. साना किसान तथा भूमिहीनको पहिचान तथा व्यवस्थापन : (१) नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रमा बसोबास गरेका कृषक र भूमिहीनको थाहा नगरपालिका, स्थानीय राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी दफा ५ बमोजिमको समितिले तोकिए बमोजिम तथ्याङ्क संकलन, अद्यावधिक अभिलेख गर्नुपर्नेछ । यसरी पहिचान गरिएका वास्तविक साना किसान तथा भूमिहीनलाई पहिलो चरणमा निजको परिवार बसेको स्थान र भोग गरेको क्षेत्रफल र दर्तावाल वा वेदर्तावाल उसले जोतभोग गरिरहेको जग्गाको विवरण खुल्ने बेहोराको प्रतिलिपि वा वडा सो एकीन हुने प्रमाण वडा कार्यालयबाट सिफारिस हुनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम लिएको सूचना विश्लेषण गरी दफा ६ बमोजिमको समितिले निर्णय गरी सिफारिससहित नगरपालिकामा पठाउनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम सिफारिस भई आएको विवरणलाई दफा ५ बमोजिम गठन भएको समितिले पुनः विश्लेषण सहित कृषक वा भूमिहीन एकिन गरी सूचना प्रकाशन गर्नुपर्नेछ ।

(४) कृषक वा भूमिहीन कायम गर्नका लागि भुटा वा गलत विवरण उपलब्ध गराउने व्यक्ति वा कृषक वा भूमिहीन कायम हुन नसक्ने व्यक्तिले कृषक वा भूमिहीन कायम गरेको पाइएमा त्यस्तो व्यक्तिलाई न्यायिक समितिले साना किसान वा भूमिहीनको लगतबाट हटाइ रु.२००० (दुई हजार) रुपियाँ जरिवाना गर्न सक्नेछ ।

१२. अनुगमन निरीक्षण समिति: दफा ६ बमोजिमको समितिले गरेको सिफारिस तथा कार्यान्वयनको अवस्थाको सम्बन्धमा देहायमा तोकिएको समितिले अनुगमन गरी सो को प्रतिवेदन तयार गर्नेछ :-

नगर प्रमुख : संयोजक

नगर उपप्रमुख : सदस्य

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत : सदस्य

प्रशासन महाशाखा प्रमुख : सदस्य

योजना महाशाखा सदस्य : सदस्य

१३. उत्पादनको समर्थन दरभाउ : १) अनुसूची ३ बमोजिम सम्भौता गरी खेती वा तोकिएको कार्य गर्ने व्यक्ति/समूहले उत्पादन गरेको अन्न वा अन्य उत्पादनको समर्थन मूल्य एकाई समेत तय गरी दफा ५ बमोजिमको समितिले समर्थन मूल्य निर्धारण गर्न सक्नेछ ।

१४. प्राविधिक जनशक्ति व्यवस्थापन: (१) थाहा नगरपालिका क्षेत्रभित्रको बाँझो जग्गा व्यवस्थापन गर्ने सम्बन्धी कार्यविधि, २०७७ को उद्देश्य र मर्म अनुसार काम गर्नको लागि नगरपालिकाले करारमा प्राविधिक जनशक्ति नियुक्त गर्न सक्नेछ ।

१५. विपद्बाट विस्थापितको व्यवस्थापन : (१) अनुसूची ३ बमोजिम सम्भौता गरी जग्गामा लगाइएको बालीको जोखिम न्यूनीकरणको लागि नगरपालिकाले बीमा गरिदिने छ ।

(२) नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र रहेका यस कार्यविधिले तोकेको कृषक वा भूमीहिन विपद्बाट विस्थापनमा परी पीडित भएको सम्बन्धमा दफा ५ बमोजिम गठन भएको वडा समन्वय समितिले निर्णय गरी नगरपालिकामा पेश गरेपछि नगरपालिकाको विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यविधि बमोजिम राहत सहयोग र व्यवस्थापन गरिनेछ ।

१६. खारेजी तथा बचाऊ : (१) यस कार्यविधिमा उल्लेख भएका दफाहरूमा संशोधन गर्नुपरेमा थाहा नगर कार्यपालिकाले संशोधन तथा आवश्यक नठानेको खण्डमा नगर कार्यपालिकाको बैठकबाट दुईतिहाई बहुमतले खारेजी गर्न सकिनेछ ।

(२) संघीय तथा प्रदेश कानूनसंग बाभिएको हदसम्म बाभिएका बुँदा निष्क्रिय भएको मानिनेछ ।

अनुसूची : १ नगरपालिकासंग जग्गा सम्भौता

अनुसूची : २ निवेदन फारम

अनुसूची : ३ जग्गा कमाउने र नगरपालिकाबीच सम्भौता

आज्ञाले,

नाम: हरिलाल पुरी

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

स्थानीय राजपत्र